

Vid hans sida

Ulrika Lagerlöf Nilsson & Birgitta Meurling (red.), *Vid hans sida. Svenska prästfruar under 250 år – ideal och verklighet*, Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II, Ny följd, 70, 202 s., Artos, Skellefteå 2015.

IANTOLOGIN *Vid hans sida. Svenska prästfruar under 250 år – ideal och verklighet* lyfts prästfruarnas arbetsinsatser fram. Trots att prästfruarna, åtminstone i tidigare tider, gjort en betydande insats bland församlingsbor och närstående har deras arbetsinsats haft en undanskymd roll i historieskrivning och andra vetenskapliga sammanhang. I alla tider har prästens verksamhet varit av intresse, men däremot inte prästfrun, trots att hon behövdes för att prästgården och församlingen skulle fungera. I inledningen till boken presenteras prästfrun som ett slags assistent till prästen, om dock en oavlönad sådan. I boken, som är redigerad av historikern Ulrika Lagerlöf Nilsson och etnologen Birgitta Meurling, önskar man lyfta fram den tidigare osynliggjorda prästfrun. Ansatsen är tvärvetenskaplig. Här möts historiker, kyrkohistoriker och etnologer som alla på sitt sätt diskuterar dels de ideal, dels den verklighet som prästfruarna under olika tider mötte. Att på så sätt lyfta fram en specifik grupp av människor som arbetat i det tysta är värdefullt.

Boken består av fem artiklar och en kort inledning av redaktörerna. Prästfruarna presenteras i de olika artiklarna under olika tider men också med utgångspunkt i olika materialtyper. I kyrkohistorikern Oloph Bexells artikel ”Den fromma och flitiga församlingsmodern. Det svenska prästfruidealet omkring 1760–1850” diskuteras de ideal som kopplades till prästfruarna med utgångspunkt i så kallade likpredikningar. En likpredikning utgick ifrån en bibeltext och var orienterad mot den dödas personliga förhållanden. Den innehöll också ”personalier” – en biografiskt orienterad redogörelse för den nyss bortgångna. Likpredikningarna ger en uppfattning om de ideal som kopplades till prästfruarnas verksamhetsfält: att på alla sätt stödja och bistå prästen med både det praktiska och materiella samt genom att uppvisa ett glatt och trevligt sätt. Huruvida de ideal som presenteras efterlevdes vet vi inte så mycket om.

Artikeln ”Förebildliga prästfruar. Minnen av prästfruar från 1800-talets andra hälft och början av 1900-talet” är skriven av kyrkohistorikern Cecilia Wejryd och tar sin avstamp i ett bokverk med namnet *Minnen från gamla prästhem* (1924–1936). I artikeln ställs prästfruns verksamhet i relation till samtidens kvinno- och husmorsideal för att utröna hur specifikt prästfrun skiljer sig från dessa. Analysen av de publicerade prästminnena och prästfruidealen tolkas i relation till samtida genuskontrakt. Wejryd går

in på prästfruns personliga egenskaper, förhållandet till prästen, familjen, hushållet och församlingen. Hennes analys visar att prästfrun speglade sin tids kvinnoideal samtidigt som hon uppfattades som ett komplement till prästen och var en nödvändig förutsättning för ett prästhushåll. Kyrkohistorikern Alexander Maurits skriver å sin sida i artikeln ”Prästfrurollen under förändring. Prästfruar verksamma i Växjö stift omkring 1920–1987” utgående från ett frågelistmaterial, som samlats in vid Kyrkohistoriska arkivet i Lund (LUKA). Här finns möjlighet att inte enbart se på ideal som frammanas i likpredikningar och publicerade minnen utan att även uppmärksamma personliga erfarenheter i frågelistsvarens form. I artikeln rör vi oss också närmare nutid och frågor om förändring i prästfrurollen och exempelvis religiös övertygelse diskuteras. Nu tas frågor om egen karriär upp som alternativ till prästfrurollen som ett resultat av samhällsförändringar.

De två sista artiklarna behandlar specifikt biskopinnors liv. Dels är det fråga om historikern Ulrika Lagerlöf Nilssons artikel ”Att finnas till för andra. Biskopinnans liv, ideal och praktik i början av 1900-talet”, dels etnologen Birgitta Meurlings artikel ”Att delta på egna villkor. Biskopinnors liv, ideal och praktik i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet”. Lagerlöf Nilsson utgår från ett brevmaterial och fokuserar på de ideal en biskopinna förväntades leva upp till. Biskopinnan innehade en hög samhällslig position men i övrigt handlade det mycket om att stödja sin make, att förvalta, företräda och förmedla de ideal som hennes position omgärdades av. Meurlings artikel baserar sig på frågelistsvar och telefonintervjuer. Hon speglar biskopinnornas erfarenheter mot tre kvinnoideal: det äldre husmorsidealet, det borgerliga kvinnoidealet som växte fram under 1800-talet och det jämställdhetsorienterade ideal som gäller i dag. Meurlings artikel är på ett förtjänstfullt sätt teoretiskt förankrad och analytisk till sin karaktär.

Antologin lyfter fram en tidigare relativt osynliggjord grupp av människor, prästfruar och fruar till biskopar. Det finns trots allt forskning om temat från tidigare och en aningen större koppling till denna kunde ha gjorts. Även begreppen ideal och verklighet kunde ha problematiserats ytterligare. I stället för begreppet verklighet hade jag antagligen använt mig av begreppet erfarenhet. Det som jag anser vara spännande i antologin är vilket resultat de olika materialtyperna ger vid handen. Här kunde metodologiska diskussioner ha förts i högre utsträckning, om hur genrerna resulterar i olika typer av analyser. Intressant skulle också ha varit att få veta vilka typer av erfarenheter som eventuellt har tystats ner de gånger som prästfruarna inte levde upp till idealen och de gånger de gjorde motstånd mot dem.

Lena Marander-Eklund